

Бектуров Т.М.

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

tuigun_bm@bk.ru

Жайчиева Г.А.

магистрант

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

ПЕДАГОГИКАЛЫК ПРОЦЕСС КАТАРЫ МУЗЫКАЛЫК-ЭСТЕТИКАЛЫК ТАБИТТИН КАЛЫПТАНЫШЫ

Аннотация. Бул илимий иш студенттердин музыкалык-эстетикалык табитин калыптандыруунун педагогикалык процессин изилдөөгө арналган. Макалада музыкалык-эстетикалык кабыл алуунун өнүгүшүнүн мааниси келечектеги мугалимдердин кесиптик даярдыгынын жана алардын маданий жактан өсүүсүнүн шартында талдоого алынган. Негизгинен студенттердин музыкалык искусствого болгон баалуулук мамилесин калыптандыруу, музыкалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү жана эстетикалык кабыл алуусун кеңейтүү үчүн музыкалык билим берүүдө окутуучулар тарабынан колдонулуучу методдор менен ыкмаларга көңүл бурулат. Изилдөө ошондой эле окуучулардын музыкалык-эстетикалык табитин калыптандыруу процессине билим берүү чөйрөсүнүн, маданий турмушка активдүү катышуунун жана билим берүүнүн жаңы технологияларын колдонуунун таасири каралат. Алынган натыйжалар музыка мугалимдери, окуу методисттери жана жогорку окуу жайларында музыкалык сабаттуулукту жана эстетикалык кабыл алууну эффективдүү өнүктүрүүгө кызыккан бардык адамдар үчүн пайдалуу болушу мүмкүн.

Негизги сөздөр: эстетика, эстетикалык тарбия, эстетикалык табит, музыкалык табит, музыкалык-эстетикалык табитти калыптандыруу, искусство, музыкалык дисциплиналар, музыкага болгон мамиле, музыкалык чыгармачылык, угуу, инсан.

Бектуров Т.М.

кандидат педагогических наук, доцент

Кыргызский государственный университет имени И.Арабаева

г. Бишкек

tuigun_bm@bk.ru

Жайчиева Г.А.

магистрант

Кыргызский государственный университет имени И.Арабаева

г. Бишкек

ФОРМИРОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВКУСА КАК ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС

Аннотация. Данная исследовательская работа посвящена изучению педагогического процесса формирования музыкально-эстетического вкуса у студентов. В работе анализируется значимость развития музыкально-эстетического восприятия в контексте профессиональной подготовки будущих педагогов и их культурного развития. Основное внимание уделяется методам и приемам, используемым преподавателями в музыкальном образовании для формирования у студентов ценностного отношения к музыкальному искусству, развития музыкального мышления и расширения эстетического восприятия. Исследование также рассматривает влияние образовательной среды, активного участия в культурной жизни и использования новых образовательных технологий на процесс формирования музыкально-эстетического вкуса студентов. Полученные результаты могут быть полезны для преподавателей музыкальных дисциплин, методистов в области образования и всех, кто заинтересован в эффективном развитии музыкальной грамотности и эстетического восприятия в высшем образовании.

Ключевые слова: эстетика, эстетическое воспитание, эстетический вкус, музыкальный вкус, формирование музыкально-эстетического вкуса, искусство, музыкальные дисциплины, отношение к музыке, музыкальное творчество, прослушивание, личность.

Bekturov T.M.

Ph.D., Associate Professor

Kyrgyz State University named after. I. Arabaev

Bishkek c.

tuigun_bm@bk.ru

Zhaichieva G.A.

master's student

Kyrgyz State University named after. I. Arabaev

Bishkek c.

FORMATION OF MUSICAL-AESTHETIC TASTE AS A PEDAGOGICAL PROCESS

Annotation. This research work is devoted to the study of the pedagogical process of formation of musical and aesthetic taste among students. The paper analyzes the significance of the development of musical and aesthetic perception in the context of the professional training of future teachers and their cultural development. The main attention is paid to the methods and techniques used by teachers in music education to form students' value attitude towards the art of music, develop musical thinking and expand aesthetic perception. The study also examines the influence of the educational environment, active participation in cultural life and the use of new educational technologies on the process of forming the musical and aesthetic taste of students. The results obtained may be useful for music teachers, educational methodologists and anyone interested in the effective development of musical literacy and aesthetic perception in higher education.

Key words: aesthetics, aesthetic education, aesthetic taste, musical taste, formation of musical and aesthetic taste, art, musical disciplines, attitude to music, musical creativity, listening, personality.

Адамзаттын эстетикалык табитинин калыптанышынын негизи эстетикалык тарбиядан башталат. Эстетикалык тарбия адамгерчиликтин, адептүүлүктүн жана эмгектик тарбиянын байланышы болуп саналат. Адеп-ахлактык тарбия адамга керектүү оң сапаттарды

өнүктүрүүгө, ал эми эмгек тарбиясы бул адамдын жашоосун камсыз кылуучу иш-аракеттерге багытталган. Ал эми эстетикалык тарбия сулуулукту, ырайымдуулукту, адамдарга карата аракеттердин тазалыгын даңазалайт. Ошондуктан биз студенттердин, башкача айтканда болочок мугалимдердин эстетикалык табитин калыптандыруубуз зарыл.

Учурда жогорку окуу жайлардын студенттеринин арасында жогорку эстетикалык табитти калыптандыруу талабы өзгөчө мааниге ээ болууда. Бул талап эстетикалык билимдерге жана идеяларга ээ болууну, коомдун турмушундагы эстетикалык тарбиянын маанилүү ролун түшүнүүнү, искусстводогу жана курчап турган чындыкты, эстетикалык түшүнүктөрдү жана категорияларды кабыл алуу жөндөмдүүлүгүн тынымсыз өз алдынча өркүндөтүүнү болжолдойт.

Эстетикалык тарбия инсандын жашоосунун ар кандай чөйрөлөрүндө көрүнүп, анын өнүгүүсү үчүн чоң мааниге ээ. Эстетикалык тарбия – бул жашоодогу жана искусстводогу сулууну баамдай, сезе билген, баалай билген, «сулуулуктун мыйзамы боюнча» жашап, жаратууга жөндөмдүү, чыгармачылык жигердүү инсанды калыптандыруунун максаттуу процесси.

Эстетикалык тарбия – эстетикалык өнүгүүнү, инсандагы эстетикалык кабыл алуунун, сезимдин, табиттин, чыгармачылык кыялдануунун, эмоционалдык тажрыйбанын, элестүү ой жүгүртүүнүн активдүүлүгүн камсыз кылуучу, ошондой эле руханий керектөөлөрдү калыптандыруучу табигый маанилүү күчтөрдүн уюшулган процессин камтыйт. Эстетикалык тарбиянын өзөгүн искусствонун таасири түзөт жана анын негизинде тарбия берүү жана өнүктүрүү иштери жүргүзүлөт.

Эстетика деген сөз грек тилинен келген “aistetikos” – сезим, сезүү, сезүү кабылдоосуна тиешелүү. Белгилүү болгондой, концепциянын өзүн Н.Баумгартен 18-кылымда киргизген. Бирок, эстетиканын дүйнөлүк илим катары тарыхы байыркы доорлорго барып такалат. «Эстетика» сөзүнүн илимден тышкары колдонулушунун көп түрдүүлүгү бул түшүнүктүн мазмунунун кеңири экендигинин далили болуп саналат.

Эстетикалык тарбия маселелерин маңызын изилдөө көптөгөн философтор, искусство таануучулар, маданият таануучулар, психологдор жана педагогдор тарабынан каралып келген. Эстетикалык ой кул ээлөөчүлүк коомдо пайда болгон. Бирок, эстетикалык ишмердүүлүктүн жана эстетикалык аң-сезимдин пайда болушу археологдор менен тарыхчылар күбөлөндүргөндөй, байыркы доорлорго – орто палеолиттин аягына туура келет. Мисалы, Аристотель адамды жакшы жана сулуу жан катары түшүндүргөн “калокагатия” түшүнүгүн киргизип, эстетикалык тарбияга сүрөт тартуу, жазууну жана музыканы кошууну сунуштайт. Платондун эстетикасынын борбордук мазмунун идеалисттик мүнөздөгү сулуулук жөнүндөгү окуу түзөт: ал абсолюттук жана өзгөрүлгүс нерсе катары, «түбөлүк идея», сүйүү объектиси катары түшүнүлөт. XIV - XVII кылымдардагы Кайра жаралуу доорунда коомдук турмушта эбегейсиз зор революция болуп, коомдо гуманисттик көз караштар калыптанган. Бул мезгилде эстетикалык тарбия берүүдө музыка, живопись, адабият, архитектура, театр, негизги орунду ээлеген. 15-кылымдын эң улуу искусство теоретики Леон-Баттиста Альберти искусствонун конкреттүү маселелерине жалпы эстетикалык принциптерди колдонуудан келип чыккан практикалык эстетика деп аталган нерсенин кеңири жана ырааттуу өнүгүшүн табат [6, 49-б.]. Азыркы мезгилде (XVII – XVIII кылымдар) эстетикалык тарбиялоо процесси көбүрөөк даражада музыкага, ырга, бийге, сүрөт тартууга, кол эмгегине, көркөм өнөрдү үйрөнүүгө, жалпы билим берүүнү өркүндөтүү менен бир мезгилде атайын даярдыкка негизделген.

Эстетикалык тарбиянын тарыхына чех мугалими Я. Коменский олуттуу салым кошкон. «Улуу дидактика», «Эне мектеби», «Сүрөттөрдөгү сезимдик нерселер дүйнөсү» сыяктуу эмгектеринде ал бала кезинен баштап музыканы колдонуунун, ырдоонун, музыкалык аспаптарда ойноонун зарылдыгын айтып: «... алардын кулактары жана жүрөктөрү үндөштүк жана гармония менен кубанат»- деп жазган[6, 27-б.].

Эстетикалык тарбиянын максаты – маданияттын субъектиси катары баланын инсандыгын калыптандыруу болуп саналат. Эстетикалык тарбиянын эстетикалык кабыл алуу, эстетикалык сезим, эстетикалык муктаждык, эстетикалык табит, эстетикалык идеалдар сыяктуу компоненттерди камтыганын эстен чыгарбоо зарыл.

Студенттерге эстетикалык тарбия берүүдө, алардын эстетикалык табитин калыптандырууда музыка чоң роль ойнойт.

С.Ж. Нурымбетованын айтуусу боюнча: “...эстетикалык табит - бул конкреттүү объекттерге карата артыкчылыктарга жана жеке пикирге ээ болуу” - дегенди билдирет [7].

Ал эмоционалдык тажрыйбанын жеке ички тажрыйбасы аркылуу студенттерди адамзат маданиятынын жогорку руханий баалуулуктары менен тааныштыруунун натыйжалуу каражаты катары каралат. Музыка инсанды адамзат цивилизациясынын маданий мейкиндигине киргизет, адамдын дүйнөгө, коомго жана өзүнө болгон мамилесин чагылдырат жана калыптандырат. Музыка аркылуу көркөм сезимдер, искусствого болгон сүйүү эн негизгиси эстетикалык табит калыптанат.

Коомдо жакшы жана начар табит түшүнүктөрү кабыл алынган. Аныктаган эрежелер өзгөргүс эмес, ар бир адамдын табити убакыттын өтүшү менен өзгөрүп турушу мүмкүн.

Педагогикада эстетикалык табит тарбиялоо жана коомдук тажрыйбаны топтоо процессинде калыптанат деген көз караш аныкталган. Эстетикалык тарбиянын көйгөйлөрүнө арналган эмгектерди маданий мейкиндикте инсандын эмоционалдык жана сенсордук социалдашуу процесси катары карап, Н.И.Киященко алардын авторлору – философтор, педагогдор, культурологдор буга таасир эткен бир катар факторлорду аныкташат деген тыянакка келген [4, 23-б.]. Алар төмөнкүлөр: көркөм-эстетикалык тарбиялоо (белгилүү шарттарда маданий тажрыйбаны берүү жолу катары); массалык маалымат каражаттары; маданий өнүгүүнүн деңгээли; коомдук чөйрөнүн түз таасири. Ошол эле учурда, заманбап дүйнөдө эстетикалык табитти калыптандыруу процесси барган сайын институтташтырылган, адамдын күнүмдүк жашоо чөйрөсүнө өтүп кеткен билим берүү процессинен чыгып баратат.

Заманбап изилдөөчүлөр музыкалык табиттин калыптанышын жана өнүгүшүн инсандын өнүгүүсүнүн бирдиктүү процессинин ички компоненти же тараптарынын бири катары карашат. Алар Л.С.Выготскийди ээрчип, музыкалык табитти калыптандырууда ар кандай процесстегидей эле үзгүлтүксүз жана үзгүлтүктүү органикалык биримдиктин универсалдуулугу сакталат деп эсептешет.

Музыкалык табитти калыптандыруу эстетикалык тарбиялоо процессинин ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Ушуга байланыштуу Т.В.Широкоград эстетикалык аң-сезим бир гана багытталган, системалуу жана атайылап жүргүзүлүп жаткан тарбия жана билим берүү аркылуу түзүлбөстөн, адамдын өзүнө көзөмөлсүз, стихиялуу чөйрөнүн, адам чөмүлгөн жана ал байкабай же билбеген жашоонун таасири деп белгилеген [11, 229-235-бб.].

Бул жоболор адамдын музыкалык табитин калыптандыруу проблемасын талдоо үчүн маанилүү, анткени бул процессте адамды курчап турган үн чөйрөсүнүн таасиринин ролу өтө маанилүү.

Окумуштуулар музыкалык табит тубаса эмес, ээ болгон руханий күч экенин, ал инсанды маданият менен искусствого таанытуу процессинде гана калыптанаарын аныкташкан. Адамдын музыкалык табити эң оболу искусствонун түздөн-түз таасири астында калыптанат. Мында адамдын музыкалык чыгармалар менен болгон мамилесинин жыштыгы маанилүү роль ойнойт. Музыкалык табиттин сапаты («жакшы» же «жаман») басымдуу угуучу таасирлер менен аныкталат.

Психотерапевт В.Дашевскийдин көрсөтмөсү боюнча музыкалык табит адамга биротоло берилбейт, 90% өздөштүрүү аркылуу пайда болот. Изилдөөчү «тубаса» музыкалык табит түшүнүгүн (10%) темперамент жана «ички ритм» менен байланыштырат, анын калыптанышында пренаталдык өнүгүү учурунда адамга музыканын таасири чоң роль ойнойт. В.Дашевский музыканы – анын абалы менен көп жылдардан кийин ушуга окшош нерсени укса, адам үчүн көпкө жана сезилбестен резонанс жарата алат – деп баса белгилеген [8].

Баланын музыкалык табити үй-бүлөдө калыптанат жана өнүгө берет. Ошол эле учурда баланын айланасындагы музыкалык чөйрөнү толуктоодо ата-энелердин жана ага-эжелердин музыкалык каалоолору чоң роль ойнойт. Ата-энелерге жана үй-бүлө мүчөлөрүнө берилген кеңештер жеке үлгүнүн ролун баса белгилейт (“эгер сиз өзүңүз музыканы анда-санда уксаңыз же музыкалык каалооңуз болсо, анда балаңыздан табиттин үлгүсү болот деп күтпөнүз”); баланын тандоо укугу болушу керектиги түшүндүрүлөт («башкар, бирок таңуулаба»); ата-энелер менен балдардын музыканы чогуу угуусунун жана аны кабыл алуунун эмоционалдык аспектилерине басым жасоо менен биргелешип талкуулоонун маанилүүлүгү баса белгиленет (бала менен музыкалык чыгарманын андагы маанайы, анын мазмуну жөнүндө сүйлөшүү); баланы табияттын үндөрү менен тааныштырып, оюн аракеттерин колдонуу сунушталат.

Үй-бүлө мүчөлөрүнүн улуусунун музыкалык табити өнүкпөгөн же талаптагыдай эмес болушу мүмкүн экенин эске алып, ата-энелерге алардын музыкалык табитин өнүктүрүү боюнча төмөндөгүдөй сунуштар берилет: музыка жаатында жалпы таанылган дүйнөлүк шедеврлер менен таанышуу, башкалардын пикирлерин угуу, музыкалык искусствонун багыттары жөнүндө өздөрүнүн көз карашын кеңейтүү, башка нерселерге алаксыбай музыка угууну үйрөнүү ж.б.у.с.

Мектепке, андан кийин жогорку окуу жайга кирип, бала коомдо кабыл алынган мамилелерге ылайык музыкалык-эстетикалык табитин максаттуу калыптандыруунун атайын уюштурулган процессине катышат.

Инсандын музыкалык табитин өнүктүрүүнүн методикалык жолдорун негиздеп, В.Н.Шацкая алардын музыкалык көз-карашын кеңейтүү, музыкалык чыгармаларды аң-сезимдүү жана эмоционалдык кабыл алуу үчүн зарыл болгон билим жана көндүмдөрдү өздөштүрүү маселелерине чоң көңүл бурган. Музыкалык-эстетикалык сезим менен адамды тарбиялоо жөнүндө П.П.Блонский айткан.

Н.Л.Гродзенская музыка аркылуу инсандын көркөм, музыкалык табитин тарбиялоо жана эстетикалык табитин өнүктүрүү маселелерине чоң көңүл бурган. Ал инсандын көркөм табитин алардын жаш курагына ылайыктуу жогорку көркөм чыгармалар аркылуу өстүрүү керектигин айткан. Балдар чыныгы музыканы угууга көнүп калганда гана аларда чыныгы көркөм чыгармаларды баалай билүү, аларды көркөм эмес чыгармалардан айырмалоо жөндөмү бара-бара калыптанат деп күтүүгө болот деген [3].

Н.Л.Гродзенская музыкалык табиттин өнүгүшүн кеңири музыкалык горизонттун жана музыкалык искусствону түшүнүүнүн өнүгүшү менен байланыштырган. Бул максаттарды ишке

ашырууда ырчылыкка чоң маани берип, студенттердин аткарган репертуарына чоң маани берген [3].

Азыркы учурда жеткинчектердин музыкалык табитин калыптандыруу милдеттери музыкалык билим берүүнүн максатына – студенттердин музыкалык маданиятын алардын жалпы руханий маданиятынын бир бөлүгү катары тарбиялоого ылайык чечилүүдө. Мында окутуучулар төмөнкүдөй ойду жетекчиликке алышат: эгерде жеткинчекте музыкалык табит кичинекей кезинен калыптанса, жеткинчек куракта чыныгы музыкалык искусствону ойдон чыгарылгандан айырмалоого даяр болот.

Заманбап педагогикада педагогикалык процесс педагогдун лидерлиги менен активдүүлүгүнүн жана өз алдынчалыгынын ортосундагы тең салмактуулукту сактоо менен социалдык-маданий чөйрөдө ишке ашырылуучу, аны өздөштүрүүнүн мазмуну жана ыкмалары аркылуу ортомчу болгон окутуучулар менен студенттердин максаттарга карай биргелешкен кыймылы катары каралат. Биздин изилдөөбүздүн темасына ылайык процесс деп тиешелүү натыйжага жетүү үчүн музыкалык-эстетикалык табитти калыптандыруучу аракеттердин жыйындысы катары түшүнүлөт. Ошол эле учурда педагог берилген касиеттерге ээ инсанды калыптандырууга катышпайт, бирок субъекттин ишмердүүлүктөгү жеке функцияларын толук түрдө көрсөтүүгө жана ошого жараша калыптанышына шарт түзөт.

Эстетикалык табит музыкалык ишмердүүлүк аркылуу (ошондой эле, анын процессинде), эмоционалдык жана интеллектуалдык принциптердин биримдигинде калыптанат.

Музыкалык дисциплиналарда эстетикалык табитти калыптандыруу үчүн кабыл алуу, ой жүгүртүү жана баалоо процесстеринин мааниси эске алынат. Бул үчүн эки багыттын тең салмактуулугун сактоо зарыл:

1) музыканы активдүү кабыл алуу үчүн шарттарды түзүү (мазмундук чөйрөнү жана көңүл буруу чөйрөсүн акырындык менен кеңейтүү перспективаларын эске алуу, жаңы музыкалык таасирлерди алуу жана мурда алынгандарга кайтып келүү);

2) музыкага болгон мамилесин билдирүү үчүн шарттарды түзүү, өзүнүн эстетикалык пикирин билдирүү муктаждыгын өнүктүрүү.

Л.Л.Бочкарев, М.С.Каган, В.Н.Холопова музыканын башка искусстволордун арасындагы орду жана анын адамдарга тийгизген таасиринин психологиялык механизмдери жөнүндө жазышкан. Музыкалык кабылдоо психологиясын Б.В.Асафиев, А.Л.Гоцдинер, В.В.Медушевский, В.И.Петрушин кеңири изилдешкен. Музыкалык билим берүүнүн теориясы менен практикасын В.Н.Шацкая түптөгөн. Окумуштуу Л.В.Горюнованын эмгектеринде ал андан ары өнүккөн. М.С.Осеннева жана Л.А.Безбородова, Л.В.Школярдын эмгектеринде музыканы активдүү, терең, аң-сезимдүү кабыл алууну калыптандыруу жолдору берилген.

Б.В.Асафиевдин айтымында музыка – «интонакалык маанидеги искусство». Анын пикири боюнча, «интонация феномени музыкалык чыгармачылык, аткаруу жана угуу, ошондой эле маданий калыптануу сыяктуу биримдикке байланышат» [1, 365-б.].

Л.Л.Бочкаревдун айтуусу боюнча адамдын жан дүйнөсүнүн күзгүсү, сезимдердин тике тили катары мүнөздөгөн музыкалык искусствонун ички мазмуну музыка угуп же аткарып жаткан адамга түз жана күчтүү таасир этет [2, 317-б.]. В.Н.Шацкая музыкалык чыгарманын авторунун ой-ниети чыгарманы аткаруучунун да, кабылдоочунун да субъективдүү дүйнө таанымы менен боёлуп жатканына көңүл бурат. Кабыл алуу актысында адамды жашоону изилдөөгө тартуу менен таанып-баалоо ишине кошуу ишке ашат [10, 241-б.].

Музыканы кабыл алуу процесстеринин өнүгүшүндө, андан кийин ал жөнүндө ой жүгүртүп, эстетикалык пикирлерди билдирүүдө искусствонун ар кандай түрлөрүн тартуу чоң роль ойнойт. Э.М.Торшилованын сунуштары боюнча музыка жана көркөм сүрөт, музыка жана адабият чыгармаларынын жалпылыгы мугалим тарабынан сюжеттик биримдиктин негизинде эмес, «эмоционалдык тондун», мүнөздүн консонанциясы аркылуу белгиленет. Бул чыгармалардын маанайы болуп эсептелинет [9, 99-112-бб.]. Студенттердин ушундай жол менен уюштурулган музыкалык ишмердүүлүгү алардын өнүгүшүнө салым кошот. Л.В.Школярдын сөзү менен айтканда, «угуу искусствосу», «көрүү искусствосу», «сезүү искусствосу», «ойлоо искусствосу» байланышта ишке ашат.

В.В.Медушевскийдин айтуусу боюнча музыканын искусствонун башка түрлөрү менен өз ара аракеттешүүсүнүн интонациялык-образдуу жолу «угуучунун таанып-билүү-эмоционалдык ишмердүүлүгүн уюштурууга, жогорку активдүүлүктү жана кабыл алууга кызыгууну үзгүлтүксүз камсыз кылууга» өбөлгө түзөт [5, 153-б.]. Музыкалык дисциплиналарга карата музыка менен искусствонун башка түрлөрүнүн өз ара аракеттенүүсүнүн интонациялык-образдуу ыкмасына таянуу маселелери Л.В.Горюнова, Л.П.Маслова, Л.В.Школяр тарабынан иштелип чыккан. Алардын ою боюнча, курчап турган дүйнөнү бүтүндөй кабыл алууга багытталган мындай мамиле искусствонун ар кандай түрлөрүнүн образдык, семантикалык, интонациялык, тилдик чөйрөлөрдөгү жалпылыктарды табуу аркылуу көркөм кубулуштарды көп кырдуу кароого мүмкүндүк берет [12, 36-б.].

Демек, музыка эстетикалык табиттин, жүрүм-турум нормаларынын калыптанышына жана мүнөзүнүн калыптанышына таасирин тийгизет. Алар инсандын көркөм табитин өнүктүрүүгө салым кошуп, музыка искусствосуна болгон сүйүүсүн өстүрүүгө көмөктөшөт.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. 2-е изд. – Л.: Музыка, 1971. – С. 376.
2. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности. – М. Ин-т психологии РАН, 1997. – С. 350.
3. Гродзенская Н. Л. Воспитательная работа на уроках пения. – М., 1993.
4. Киященко Н. И. Эстетическое воспитание и образование – важнейшее средство гуманизации и гуманитаризации образования // Гуманизация образования. 1998. № 1. – С. 53-58.
5. Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. – М.: Музыка, 1976.
6. Модзалевский, Л.Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших до наших времён. – М. : Издательство «Алетейя», 2000.
7. Нурымбетова С. Азыркы муундун музыкалык табитин тарбиялоонун башкы максаты. https://jarchy.arabaev.kg/admin-admin/fotogalere/1666761764_e0b939e39fc24cc98644d894e8d35ee9.pdf
8. От чего зависит музыкальный вкус? [Электронный ресурс]. URL: <http://www.the-village/cuty/asking-question/229491-music>
9. Торшилова Е. М. Основания педагогической интерпретации художественного вкуса старшеклассников // Структура и уровни эстетического сознания у старшеклассников. – М., 1989. – С. 99-112.

10. Шацкая В. Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. – М.: Педагогика, 1975. – 200.
11. Широкоград Т. В. Непрерывность эстетического образования как залог успешного воспитания ребенка // Международный сборник научных трудов. Воронеж: Воронеж. гос. пед. ун-т, 2005. – С. 229-235.
12. Школяр Л. В. Музыкальное образование в школе. – М.: Академия, 2001. – С. 232.

Рецензент: педагогика илимдеринин доктору, доцент Мураталиева М.А.